

“İnsan Ne Zaman Evindedir?”

Miletos’da yaşamış, Sokrates öncesi dönemin filozoflarından Anaksimandros’un biz insanlara evlâdiyelik bir miras gibi bıraktığı o malum tek fragmanı hatırlayalım: “... Varolanlar nelerden meydana gelmişlerse zorunlu olarak yok olup ona dönerler. Zira onlar birbirlerine zamanın düzenleyişine göre haksızlıkların cezasını ve kefarecini öderler.”

Aklıma düştüğü her anda beni tuhaf bir hüzne sokan bu fragmanı *arkhe* tartışmalarının ötesine geçerek biraz da serbest bir dolaşım hâli içinde “Göç Meselesi” bağlamında dile getirilecek birkaç kelamın başlangıcı olarak belirlemeyi uygun gördüm. Sonunu pek de kestiremediğim ama bu belirsizliğin bizatihi kıymetli olduğunu düşündüğüm böylesi bir girizgâhın, meselenin temel kaygıları ile de kesiştiğini düşünüyorum.

Anaksimandros’un fragmanını dikkate aldığımızda; varolanın, tam da var olduğu için bir suç işlemiş olduğu ve bunun kefarecini ödemek için yok olması gerektiğini görüyoruz. Varolma ile başlayıp yok olma ile nihayete eren bu süreç, insanın yaşam mücadelesi gibi düşünülebilir ve bu mücadele göç olarak okunabilir.

Hikâyenin aktörleri yani varolanlar, her daim bir yarım kalmışlık içindedir. Odysseus’u anımsayalım: Savaşı bitmiş bir asker ve ülkesinden uzakta bir kraldan bahsediyoruz. Savaş yoksa asker ne işe yarar? Ülkesinden uzakta bir kralın, krallığının ne anlamı var? Odysseus şüphesiz bunlardan çok daha fazlasıdır; çocuğunun büyüdüğünü göremeyen bir babadır ve eşinden uzakta bir adamdır. Çocuğunun büyüdüğünü göremeyen adam aynı zamanda, kendisinin eve dönüşünü göremediği için acısından ölen kadının, öksüz kalmış çocuğudur. Bu yarım kalmışlığın kendisinin de ödenecek olan kefarete dahil olduğunu aklımızın bir kenarında tutarak diyebiliriz

ki Odysseus, eve dönüş yolundaki en bilindik, en aşına olunan mültecinin bizatihi kendisidir.

Becerilebilirse şayet, üstesinden gelinebilirse tüm bu yarım kalmışlıklarla eve bir şekilde dönülür. Dönülen ev, bırakılanın aynısı mıdır? Varılan ev, insanın kendi evi midir? Böylesi bir dönüş, varılan hedef, bizi cevabını veremediğimiz sorularla baş başa bırakır: Barbara Cassin'in deyimiyle, "İnsan ne zaman evindedir?"

Sürgüne gönderildiği dönem hakkında, Roma'dan sessiz sedasız ayrıldığı ve Roma halkının aslında kendi iyilikleri ve gelecekleri için böylesi bir suskunluktan ötürü herhangi bir mücadele vermediklerinden yakınan Cicero'nun, sürgününü ve Roma'ya tekrar dönüşünü böylesi bir eve dönüş hikâyesi olarak okumak mümkün. Şayet Cicero'ya "Ev neresidir?" diye sorsaydı vereceği cevabı biliyoruz. Ona göre evren tek bir kenttir ve tanrılar insanlara yurt olarak bütün dünyayı vermişlerdir. Kozmopolitanizmin erken yorumlarından biri olarak okunabilen bu bakış, yersiz ve yurtsuz olanın, "dünya vatandaşlığı" söylemi olarak görülebilir. Zihnin sınırlarını yıkabilmek ve tüm anlatılardan sıyrılabilmek adına bir hamle imkânı sağlayan böylesi bir söylem, günün sonunda evini arayanın, onun yolunda olanın yani yolda olanın çaresine derman olabilir mi yoksa bunun üzerine inşa edilecek tüm argümanlar bir keyfiliğin göstergesi sayılabilir mi?

Evine dönen için, ensar ve muhacir kardeşliğinden başka sözü olmayanların, böylesi bir dönüş hikâyesini masa başında bir koz olarak kullanabileceğini; eve dönebilenin kendi yaşam mücadelesini, evin "yerleşik" sakinlerinin aylaklığına gerekçe kılınmasını; bu dönüş hikâyesinin başı başına, yerleşik sakinlerin evlerinin kapısının zorlanması olarak okunmasına elbette şaşırmadık.

Anaksimandros'un kefaretinin ödenme vakti geldiğinde, Odysseus kapı eşiğinde belirlediğinde ve Cicero sürgününden döndüğünde... Arzu edileni, Oğuz Atay'ın satırlarında buluyoruz: "Öyle bir kapı olmalı ki çalınca, insana hiçbir şey sormadan açsalar. Kapının ortasındaki küçük pencereden bakıp da 'kim o' demeseler. Sonra hemen içeri alsalar beni. Ben anlatmak istesem bile, hemen sustursalar: Biz her şeyi biliyoruz..."

Talha Dereci
Genel Yayın Yönetmeni
Mayıs 2020, Ankara

PASAJLAR

sosyal bilimler dergisi

GÖÇ MESELESİ

05